

rum 27. Junii 1633. num. 2., & 3. coram Cocino, ubi num. 30., quod etiam negligentia minoris temporis sufficit in creditore ad perdendam possessionem, si sciat alium possidere, & possit illum deicere, & taceat, si suspicetur se posse repelli, *Postius d. observatio 50. num. 21., & seqq.*, requiritur tamen, quod sciverit, nec fuerit impeditus, & neglexerit, eadem observat. num. 2. ubi num. 18., quod creditor immixtus in possessionem exigendi aliquam annuam praestationem, quam neglexit postea exigere, non privavit debitorem sua civili possessione ipso ignorante, ac propterea eidem debitori competit manutentio pro exactione hujus praestationis.

49. Ex negligentia ergo infertur animus amittendi civilem possessionem, quae negligentia debet esse diuturna per decem annos; potest tamen requiri majus tempus, ut inferatur, quod ex circumstantiis arbitrabitur Judex, quod etiam observat, *Postius dicta observat. 58. n. 34., & seqq.*

50. Creditor negligens excutere principalem debitorem, dum haberet bona sufficientia, deinde debitor ea alienet, vel quoquomodo fiat non solvendo, non poterit agere contra tertios possessores, ut post *Jasonem Gabriel. comun. conclusio. titulo ac fidejussor. concl. 1. num. 45.*, tertius enim possessor habet beneficium excussionis: *Gait. de credito. c. 4. num. 687., & seqq. num. 776. 783. Merlin. de pignor., & hypoth. lib. 1. tit. 1. q. 2. n. 14. per tex. in Authent. Hoc si debitor. C. de Pignor.*

51. Maxime si bona debitoris transferunt ad tertium possessorem ex tit. oneroso, quia tunc cessat electio, quam habet creditor in bonis debitoris, ut sic limitando *tex. in l. Creditores ff. de distract. pignorum*, ponit, *Merlin. de pignor. lib. 5. q. 69. num. 32. Vers. Sed haec argumentatio, & faciunt scripta, per Pigant. ad Statutum Ferrariae rub. 29. n. 20.*, ubi num. 24 & 25., quod tertius possessor potest docere extare bona debitoris expedita, contra quae creditores possunt agere.

52. Ponamus, quod debitor sit negligens consignare creditori spem, quam ei debet, deinde offerat se paratum consignare, sed creditor negligit recipere, hoc interim spes perit in totum, vel in partem, quare solet, cui perierit, an debitori, qui pri-

us fuit negligens, vel creditori, qui ultimo loco neglexit recipere, & respondet praecise creditori, quia ultima mora nocet, & certo si post moram debitoris, creditor speciem oblatam accepisset, nihil amplius petere potuisset, si non accepit, debet sibi imputare: *argum. ex l. debitor ff. de usur.*

53. De Creditore negligente exigere litteras cambii, & interim Campsor, vel quicumque alius, cui fuerant directae aedem litterae, fiat non solvendo, cujus sit damnum dubitari potest, an scilicet recipientis litteras cambii, & negligentis exactionem, vel dantis, & ratio dubitandi videtur desumi ex iis quae habentur *decis. Lodovis 217. num. 6.*, & ibi addent *num. 9.*, *Burat. decis. 486. num. 5.*, *Marescot. variarum lib. 2. resol. 11. num. 5.*, *Rota penes Statill. decis. 49. num. 9.*, & *decis. 50. num. 4.*, *Merlin. de pignor. lib. 4. tit. 5. q. 150. num. 2.*, *Surd. decis. 187. num. 3.*, *Car. val. de Juditiis tit. 3. disp. 6. num. 27.* Qui omnes cum aliis allegatis dicunt, quod in materia cambiorum negligentia non est considerabilis; Ubi non contrahitur delegatio, nam per solam acceptationem mandatarii non fit novatio, nec in itur delegatio, unde scribens litteras cambii, non liberatur ab obligatione assumpta, & contracta cum eo, pro quo scripsit litteras, si ergo manet firma obligatio negligentia exigere debentis eam non extinguit, nec liberatur scribens, nisi sequuta solutione, quia ista est intentio dantis, & recipientis litteras, ut sit cum effectu, & non aliter, non ergo non sequuto effectu, debitor scribens litteras liberatur; quia contractus recipit legem ab intentione partiū, *l. legem C. de pactis l. 1. §. si conveniat ff. de positi l. 2. C. de Jure emphit. l. semper in stipulationibus ff. de reg. Jur.*

54. Hinc est, quod *Marescot. dicto num. 3.* dicit, quod cessante delegatione, qui litteras praesentavit non tenetur de negligentia, nec potest ei imputari aliena mora, & in *Bononien. pecuniaria decis. coram Lancelot. impressa post Statil. de Salviano interdicto decis. 49. num. 9.*, Ubi quod attento, quod recipiens litteras non se obligavit exigere intra certum tempus, ideo mora non potest ei imputari.

55. Verum in contrariam sententiam abierunt plures, quod scilicet in hoc casu negligentia noceat, & imputetur ipsi recipienti

aut nullatenus culpabilis; Secunda vero sententia habeat locum, quando negligentia est magna, & notabiliter culpabilis, sic eas conciliat, *Fontanella decis. 125. nu. 17. & 18.*, ubi quando negligentia dicatur magna, & grandis remittit iudicio prudentis Judicis considerato, si receptor litterarum potuit cerciorare scribentem, si potuit interpellare eum, ad quem dirigebantur litterae, & consequenter si resultet culpa non levis in eo, qui potuit exigere, & non fecit. Qua propter *Olea de cessionis tit. 7. q. 3. sub num. 39.* assert pro ratione, quod periculum nominis ad eum pertinet, cujus culpa deterius factum est: *per tex. in l. Periculum 35. ff. si certum putatur.*

57. Et quia habui in facto, quod quidam dedit mandatum cuidam negotiatori solvendi Venetiis certam pecuniarum summam Titio suo creditori, apposita conditione, quando exegeris pecunias a meo debitore mihi solvendas, tunc Titio deierenti has litteras exburfabis 600., praesentatis litteris, patienter expectato cursu trium annorum pluries instando, majorem partem pecuniarum debitarum exegit, sed postea negotiatore decocto, reliqua parte non soluta, Titius recurrit ad scribentem litteras, ut sibi de reliquis satisfaceret, qui opponebat de negligentia Titii in non exigendo cursu tanti temporis, & negligentia probari dicebatur ex solo temporis cursu, ex adnotatis a me in prima parte de modo probandi, quem fuisse negligentem, sed bene responsum fuit, quod quando mandatum de solvendo est sub conditione, tunc pendente conditione, non potest imputari negligentia exigere debenti, & si interim debitor ad quem mittuntur litterae, etiam post earum praesentationem decoquat, tunc periculum spectat ad scribentem: *Felician. de censibus lib. 2. tom. 2. c. 1. num. 16.*, *Cencius de censibus in Addit. ad p. 2. c. 2. q. 2. art. 6.*, & post eos *Antonel. de tempore legali lib. 1. c. 36. num. 1. & 2.*; Quod autem mandatum in hoc casu esset sub conditione, ex eo patet, quod dicit, *quando exegeris pecuniam a meo debitore mihi debitam &c.* dictio *Quando* adjecta futuro tempori incerto, facit conditionem: ad allegata *per Gratian. discept. for. c. 542. num. 49.*, & *seqq.*, incertum est enim, an & quando sequutura fuerit talis a scribentis debitore exactio, &

56. Has duas sententias, quae sibi videntur oppositae, posse conciliari, puto juxta ea, quae in prima parte notavi, nempe, quod prima negans recipientem litteras ex sua negligentia sibi damnum parasse, habeat locum, si negligentia sit modica, & parum,

aut nullatenus culpabilis; Secunda vero sententia habeat locum, quando negligentia est magna, & notabiliter culpabilis, sic eas conciliat, *Fontanella decis. 125. nu. 17. & 18.*, ubi quando negligentia dicatur magna, & grandis remittit iudicio prudentis Judicis considerato, si receptor litterarum potuit cerciorare scribentem, si potuit interpellare eum, ad quem dirigebantur litterae, & consequenter si resultet culpa non levis in eo, qui potuit exigere, & non fecit. Qua propter *Olea de cessionis tit. 7. q. 3. sub num. 39.* assert pro ratione, quod periculum nominis ad eum pertinet, cujus culpa deterius factum est: *per tex. in l. Periculum 35. ff. si certum putatur.*

57. Et quia habui in facto, quod quidam dedit mandatum cuidam negotiatori solvendi Venetiis certam pecuniarum summam Titio suo creditori, apposita conditione, quando exegeris pecunias a meo debitore mihi solvendas, tunc Titio deierenti has litteras exburfabis 600., praesentatis litteris, patienter expectato cursu trium annorum pluries instando, majorem partem pecuniarum debitarum exegit, sed postea negotiatore decocto, reliqua parte non soluta, Titius recurrit ad scribentem litteras, ut sibi de reliquis satisfaceret, qui opponebat de negligentia Titii in non exigendo cursu tanti temporis, & negligentia probari dicebatur ex solo temporis cursu, ex adnotatis a me in prima parte de modo probandi, quem fuisse negligentem, sed bene responsum fuit, quod quando mandatum de solvendo est sub conditione, tunc pendente conditione, non potest imputari negligentia exigere debenti, & si interim debitor ad quem mittuntur litterae, etiam post earum praesentationem decoquat, tunc periculum spectat ad scribentem: *Felician. de censibus lib. 2. tom. 2. c. 1. num. 16.*, *Cencius de censibus in Addit. ad p. 2. c. 2. q. 2. art. 6.*, & post eos *Antonel. de tempore legali lib. 1. c. 36. num. 1. & 2.*; Quod autem mandatum in hoc casu esset sub conditione, ex eo patet, quod dicit, *quando exegeris pecuniam a meo debitore mihi debitam &c.* dictio *Quando* adjecta futuro tempori incerto, facit conditionem: ad allegata *per Gratian. discept. for. c. 542. num. 49.*, & *seqq.*, incertum est enim, an & quando sequutura fuerit talis a scribentis debitore exactio, &

- an sequutura, vel non ex pluribus allegatis per *Barbosam de dictionibus, dictione quando* 307. num. 1., & de dictione cum adjecta verbo futuri temporis termino incerto, quod semper importet conditionem: *Tusch. littera C. concl. 583. num. 17., & 18., & post eum Barbosa dictione 75. num. 4., l. dies incertus ff. de condit., & demonstr., Bartol. in l. ita stipulatus 155. num. 41. ff. de verb. oblig.*
- 58 Ratio autem cur pendente conditione, non possit imputari negligentia exigere debenti, quia pendente conditione iste, non potest agere, bonus *tex. in l. stipulatio ista §. inter incerta ibi* (si aliquid factum sit, vel cum aliquid factum sit) *ff. de verb. oblig., nec ante diem nascitur obligatio. Bartol. in l. ita stipulatus 115. num. 42. ff. de verb. oblig., negligens autem non est, qui impeditur agere, neque per eum stat quin tollatur impedimentum, ut dixi in prima parte huius tract. artic. (Quis dicatur negligens.)*
- 59 Superest tamen videre, an recipiens litteras tenebatur denunciare scribenti se non posse consequi pecuniarum summam, & interim protestari ad effectum, ut scribens ipse, vel removeat impedimentum, vel sibi consulat, vel denunciare: ad notata per *Scacciam de Comerciis, & Cambiis §. 2. glos. 5. num. 246.*
- 60 Verum cum scribens litteras ipse apofuerit conditionem, nullo determinato tempore verificandam, nec adventus conditionis praesumatur, cum sit quid facti, *l. qui heredi ff. de condit., & demonstrat., & late Menoch. de praesumpt. 175. num. 3., & 4., & lib. 6. eod. tract. praesumpt. 14. per totum, non incumbat onus denunciandi eidem recipienti litteras, impedimentum extare, aut non advenisse conditionem, cum neque adventus diei incertae constituit ipsum receptorem litterarum in mora, sine interpellatione: ad tradita per *Scacciam de comerciis, & cambiis §. 1. q. 1. num. 384., Post Bartol. in l. ita stipulatus num. 43., & 44., maxime ubi implementum conditionis potest esse ignotum; tum quia neque is ad quem missae fuerant litterae obligabatur ante conditionis eventum; adveniente autem con-**

ditione sufficit, quod sit paratus solvere, tum quia neque hodie in facto probatum fuit exactam fuisse pecuniam ab illo negotiatore ad quem litterae dirigebantur, unde omnino negligentia excludebatur ex pluribus titulis.

- 61 Si contingat, quod plures sint Creditores, qui de aliquo fundo certent, & fundus a debitore distrahatur altero ex creditoribus nesciente, non ideo Creditor dicitur negligens, si non egit, quia sine tali scientia non potest dici neglexisse suam actionem, *Rota decis. 108. num. 6. p. 14. & decis. 425. num. 4. p. 18. recent., Merlin. decis. 487. num. 18.*
- 62 Creditor in vim Salviani immixtus in possessione praedii, ut ex fructibus colligendis sibi satisfaciat, si negligat fructus percipere, vel pauciores colligat ex sua negligentia, puta quia terram non coluit, vites non potavit &c. sibi praedjudicat, quatenus imputabit in suum creditum, non solum fructus perceptos, sed etiam quos potuisset percipere, si usus fuisset debita diligentia ad allegata per *Statil. de Salviano interdicto Inspect. 4. c. 1. num. 151.,* similiter si fructus ex sua negligentia pereant in totum, vel in partem, vel fundus ex eadem negligentia fiat deterior, & minus fructuosus, semper in negligentis praedjudicium erit. Quod habet locum, tum per dolum, culpam latam, aut levem, quae soli negligentibus debent nocere, non vero per culpam levissimam, quia Creditor non tenetur in eo casu, nisi quantum faceret diligens Pater familias, non autem diligentissimus Statil loco supra citato a num. 151. usque ad 159. Ubi quando dicatur esse in dolo in culpa lata, aut levi, aut levissima.
- In omni tamen casu, qui opponit de negligentia, dolo, aut culpa Creditoris immixti, tenetur negligentia, dolum aut culpam probare, quia ut probavimus in prima parte, negligentia, dolum, aut culpa, cum sonent in delictum, non praesumuntur ad *tex. in l. cum de Indebito ff. de probat., Rota in Romana Scriptoria Vener. 5. Junii 1609., Coram Marcomontio.*

De Negligentia Custodis Carcerum, seu Commentariensis.

S U M M A R I A.

- 1 **C**ommentariensis, qui custodit juxta morem regionis, non est negligens.
- 2 Erit vero negligens si utatur Subcustode Junioriore, inexperto, negligente.
- 3 Poena qua Commentariensis negligens, aut dolosus, aut culpabilis puniatur.
- 4 Si negligentia fuit nimia, puniatur Commentariensis poena qua erat puniendus carceratus, qui fugit.
- 5 Majori diligentia debet custodire reum, qui post fugam iterum captus carceribus mancipatus est.
- 6 Custos Carceris sub fide recipit Carceratos custodiendos.
- 7 Custos Carceris ex vi sui acceptati officii tenetur de levissima culpa.
- 8 Ideo pro levissima culpa puniatur, tam Civiliter, quam Criminaliter.
- 9 Si unus ex pluribus Custodibus, vel consentiat
- 10 Si Carceratus e mentito habitu fugiat, considerabit Judex, an deceptio fuit verisimilis, & Custos excusabitur; Secus si non fuisset verisimilis.
- 11 Ex speciali ratione praesumitur in dubio negligentia in Commentariense, & num. 12.
- 12 Repellitur ista praesumptio probando, semper per antea fuisse diligentissimum.
- 13 Si Carceratus fugit nulla facta fractione, si Judicis non paruit mandatis, si dum fuerit ad spectacula, vel ad Meretricem accesserit, Custos praesumitur negligens, & puniendus est.
- 14 De poena Commentariensis negligentis &c. remissive.

A R T I C U L U S X I.

De Negligentia Custodis Carcerum, seu Commentariensis.

- A**cturus de Negligentia Commentariensis, primo loco notandum est, illum non dici negligentem, qui custodit juxta morem Regionis, & Consuetudinem Civitatis ad allegata per *Paridem de Sindicatu in Vers. an si plures num. 13. 14. 15.,* ubi, quod si Carcerarius de nocte accedit ad Domum propriam ad cenandum, vel dormiendum juxta consuetudinem, non ei imputabitur fuga reorum, *tex. celebris in hac materia, in l. ad Commentariensem C. de custodia reorum,* ubi, quod si Carceratus fracto Carcere ob negligentiam Substituti deputati, ab ipso Commentariense effugerit, ipse Commentariensis non satisfaciat exhibendo hominem Substitutum, sed ipse subibit poenas, quas erat subiturus Carceratus, qui fugit, nisi legitima excusatione tueatur, *Farinac. q. 31. num. 49. 50. 51.,* nisi de mandato Judicis hunc determinatum hominem substituisset *num. 57.*
- 2 Casum figurat *glos. in Vers. qui fugerit,* si Commentariensis utatur ministro junioriore, inexperto, negligente, prout dicitur, *in l. non est facile tyoni custodia credenda ff. de custodia, & exhibitione reorum,* ubi, quod si negligentia commiserint pro modo culpae, vel castigantur, vel militiam, id est officium, mutant.
- 3 Et quia fuga reorum, vel si mortem sibi inferant, potest evenire, vel dolo, vel culpa, vel negligentia Commentariensis, *in l. Carceri Praepositus ff. de Custodia reorum.* Dicitur, quod si dolo, vel culpa fugiat puniendus sit Custos officio Judicis, si vero nescit,